



Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

6 септември 2012 година *

„Регламент (ЕО) № 1206/2001 — Сътрудничество при събирането на доказателства по граждански или търговски дела — Материален обхват — Изслушване от съд в държава членка на свидетел, който е страна в главното производство и пребивава в друга държава членка — Възможност страна да се призове като свидетел от компетентния съд съгласно правото на държавата членка на този съд“

По дело C-170/11

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Hoge Raad der Nederlanden (Нидерландия) с акт от 1 април 2011 г., постъпил в Съда на 7 април 2011 г., в рамките на производство по дело

Maurice Robert Josse Marie Ghislain Lippens,

Gilbert Georges He-nri Mittler,

Jean Paul François Caroline Votron

срещу

Hendrikus Cornelis Kortekaas,

Kortekaas Entertainment Marketing BV,

Kortekaas Pensioen BV,

Dirk Robbard De Kat,

Johannes Hendrikus Visch,

Euphemia Joanna Bökkerink,

Laminco GLD N-A,

Ageas NV, по-рано Fortis NV;

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: г-н А. Tizzano, председател на състав, г-н А. Borg Barthet, г-н М. Ilešič (докладчик), г-н Е. Levits и г-н J.-J. Kasel, съдии,

* Език на производството: нидерландски.

генерален адвокат: г-н N. Jääskinen,

секретар: г-жа M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 7 март 2012 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за г-н Lippens, г-н Mittler и г-н Votron, от P. D. Olden и H. M. H. Speyart, advocaten,
- за нидерландското правителство, от г-жа C. Wissels и г-н J. Langer, в качеството на представители,
- за чешкото правителство, от г-н M. Smolek и г-н J. Vlácil, в качеството на представители,
- за германското правителство, от г-н T. Henze, както и от г-жа K. Petersen и г-жа J. Kemper, в качеството на представители,
- за Ирландия, от г-н P. Dillon Malone, BL,
- за австрийското правителство, от г-н A. Posch, в качеството на представител,
- за полското правителство, от г-н M. Szpunar, в качеството на представител,
- за финландското правителство, от г-н J. Heliskoski и г-жа H. Leppo, в качеството на представители,
- за правителството на Обединеното кралство, от г-жа H. Walker, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от г-н R. Troosters, в качеството на представител,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 24 май 2012 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Регламент (ЕО) № 1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (ОВ L 174, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 138).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Lippens, г-н Mittler и г-н Votron (наричани по-нататък заедно „Lippens и др.“), които живеят в Белгия и са членове на ръководството на Ageas NV, по-рано Fortis NV (наричано по-нататък „Fortis“), и г-н Kortekaas, Kortekaas Entertainment Marketing BV, Kortekaas Pensioen BV, г-н De Kat и г-н Visch, г-жа Bökkerink и Laminco GLD N-A (наричани по-нататък заедно „Kortekaas и др.“), притежатели на акции във Fortis, по повод вредата, която се твърди, че тези акционери са претърпели, поради факта че са се доверили на информация за финансовото състояние на Fortis, разпространена от посочените членове на ръководството.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Съгласно съображения 2, 7, 8, 10 и 11 от Регламент № 1206/2001:

„(2) С цел надлежно функциониране на вътрешния пазар сътрудничеството между съдилищата при събирането на доказателства трябва да бъде подобро, и по-специално опростено и ускорено.

[...]

(7) Тъй като често за решаване на гражданско или търговско дело, разглеждано от съд в държава членка, е важно да се съберат доказателства в друга държава членка, активността на Общността не може да бъде ограничена само до сферата на предаване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела, които попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. за връчване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела в държавите членки [ОВ L 160, стр. 37, Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 1, стр. 161]. Следователно е необходимо да се продължи подобряването на сътрудничеството между съдилища от държавите членки при събиране на доказателства.

(8) Ефективността на съдебните процедури [по] граждански или търговски дела изисква такова предаване и изпълнение на молби за събиране на доказателства да се осъществява директно и по най-бързия възможен начин между съдилищата на държавите членки.

[...]

(10) Молбата за събиране на доказателства трябва да бъде изпълнена експедитивно. Ако не е възможно молбата да бъде изпълнена в рамките на 90 дни от получаването [й] от замоления съд, последният трябва да информира молещия съд за това, посочвайки причините, които пречат молбата да бъде изпълнено по-бързо.

(11) За да осигури ефективността на настоящия регламент, възможността за отказ от изпълнение на молбата за събиране на доказателства трябва да бъде сведена до строго ограничени изключителни ситуации“.

4 Член 1 от Регламент № 1206/2001, озаглавен „Обхват“, гласи:

„1. Настоящият регламент се прилага по отношение на граждански или търговски дела, когато съд на държава членка, в съответствие с разпоредбите на правото на тази държава, изисква:

- а) компетентният съд на друга държава членка да осигури доказателство, или
- б) да си осигури доказателство направо в друга държава членка.

2. Искането не се прави за събиране на доказателство, за което няма намерение да се използва при започнати или предстоящи съдебни процедури.

3. В настоящия регламент понятието „държава членка“ означава държави членки с изключение на Дания“.

5 Членове 10—16 от същия регламент установяват начина на събиране на доказателства от замоления съд.

6 Съгласно член 10 от Регламент № 1206/2001, озаглавен „Общи разпоредби относно изпълнението на искането“:

„1. Замоленият съд изпълнява искането незабавно и най-късно до 90 дни от получаването му.

2. Замоленият съд изпълнява искането в съответствие с правото на своята държава членка.

3. Моленият съд може да поиска искането да бъде изпълнено в съответствие със специална процедура, която се прилага от правото на неговата държава членка [...]. Замоленият съд приема тази молба [освен ако такава процедура е несъвместима с правото на държавата членка] на замоления съд, или биха се породили значителни практически трудности. Ако замоленият съд не изпълнява изискването поради една от тези причини, той информира моления съд [...].

4. Моленият съд може да поиска от замоления съд да използва комуникационна технология за събиране на доказателство, по-специално с използване на видео- и телеконферентна връзка.

Замоленият съд приема това искане, [освен ако] това е [не]съвместимо с правото на [...] държава[та] членка на замоления съд, или биха се породили значителни практически трудности.

[...]“.

7 Член 12 от посочения регламент, озаглавен „Изпълнение в присъствието и с участието на представители на моления съд“, уточнява:

„1. Ако е съвместимо с правото на държава членка на моления съд, представители на моления съд имат правото да присъстват в производството по събиране на доказателства от замоления съд.

2. За целта на настоящия член понятието „представител“ включва съдебни служители, които са определени от моления съд съгласно правото на неговата държава членка. Моленият съд може също така да определи съгласно правото на неговата държава членка всяко друго лице — такова като експерт.

[...]

4. Ако в процедурата за събиране на доказателства се изисква участието на представителите на моления съд, замоленият съд определя в съответствие с член 10 условията, при които те могат да участват.

[...]“.

8 Член 17 от Регламент № 1206/2001, който урежда директното събиране на доказателства от моления съд, гласи:

„1. Когато съда иска директно да се съберат доказателства в друга държава членка, той представя искане до централния орган или друг компетентен орган на тази държава [...].

[...]

3. Събирането на доказателства се извършва от член на съдебния персонал или от всяко друго лице, такова като експерт, който е определен в съответствие с правото на държавата членка на молещия съд.

4. В рамките на 30 дни от получаване на искането централният орган или компетентният орган на замолената държава членка съобщава на молещия съд [...] дали той приема и, ако е подходящо, при какви условия съгласно правото на неговата държава членка такова производство да бъде извършено.

По-специално, централният орган или компетентният орган могат да определят съд на тяхната държава членка, който да участва в събирането на доказателство с цел надлежно спазване на този член или условията, които трябва да се създадат.

Централният орган или компетентният орган поощряват използването на комуникационни технологии, като видео- и телеконферентна връзка.

5. Централният орган или компетентният орган могат да откажат директното събиране на доказателства само ако:

- a) искането не попада в обхвата по член 1 от настоящият регламент,
- b) искането не съдържа цялата необходима информация съгласно член 4; или
- v) исканото директно събиране на доказателства противоречи на основните принципи на правото на неговата държава членка.

6. Без да се засягат условията по параграф 4, молещият съд изпълнява искането в съответствие с правото на неговата държава членка“.

- 9 Член 21 от посочения регламент, озаглавен „Връзка със съществуващи или бъдещи международни договори и споразумения между държавите членки“, предвижда в параграф 2:

„Настоящият регламент не пречи на държавите членки да поддържат или да сключват международни договори и споразумения между две или повече от тях за по-нататъшно улесняване на събирането на доказателства, при положение че те са съвместими с настоящия регламент“.

Нидерландското право

- 10 В Нидерландия изслушването на свидетели, както и предварителното изслушване на свидетели са уредени в Гражданския процесуален кодекс (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, наричан по-нататък „WBR“).

- 11 Съгласно член 164 от WBR:

„1. Страните могат да се явяват и като свидетели.

[...]

3. Ако една от страните, която трябва да даде показания като свидетел, не се яви в съдебното заседание, не отговори на въпросите, които ѝ се поставят, или откаже да подпише показанията си, от това съдът може да направи извод, какъвто прецени за уместно“.

- 12 Член 165, параграф 1 от WBR гласи, че „[в]сяко лице, призовано за да бъде изслушано като свидетел при условията, предвидени от закона, е задължено да се яви и да даде показания“.
- 13 Член 176, параграф 1 от WBR предвижда:
- „Ако свидетелят живее в чужбина и доколкото в международен договор или в регламент на Съюза не е предвидено друго, съдът може да отправи искане до определен от него орган на държавата по местопребиваване на свидетеля да проведе изслушване на този свидетел, по възможност под клетва, или да възложи извършването му на нидерландския консул, компетентен по местопребиваването на този свидетел“.
- 14 Член 186 от WBR гласи:
- „1. В случаите, в които законът допуска доказването със свидетели, по искане на заинтересования може незабавно да се постанови предварително изслушване на свидетели преди предявяване на иска.
2. Съдът може да постанови предварително изслушване на свидетели по искане на една от страните и след образуване на делото“.
- 15 Член 189 от WBR гласи, че „[р]азпоредбите относно изслушването на свидетел се отнасят и за предварителното изслушване“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

- 16 На 3 август 2009 г. Kortekaas и др., притежатели на акции в дружеството Fortis NV, предявяват иск пред Rechtbank Utrecht (Нидерландия) срещу Lippens и др., членове на ръководството на Fortis, както и срещу самото дружество. С този иск Kortekaas и др. търсят обезщетение за вредата, която твърдят, че са претърпели, като са закупили или запазили акции вследствие разпространена публично от Lippens и др. през 2007 г. и 2008 г. информация относно финансовото състояние на Fortis и дивидентите, които това дружество щяло да разпредели през 2008 г.
- 17 За да се изяснят твърденията на Lippens и др. и информацията, която те узнали през посочения период, на 6 август 2009 г. Kortekaas и др. подават искане пред Rechtbank Utrecht за предварително изслушване на Lippens и др. в качеството им на свидетели. Споменатият съд допуска това искане с акт от 25 ноември 2009 г., като уточнява, че изслушването ще се осъществи от специално оправомощен и определен за целта съдия.
- 18 На 9 декември 2009 г. Lippens и др. подават пред Rechtbank Utrecht искане да изготви съдебна поръчка, за да им даде възможността да бъдат изслушани в Белгия, държавата, в която пребивават, от съдия, който владее френски език. Искането им е отхвърлено с определение от 3 февруари 2010 г.
- 19 Сезиран с въззивна жалба от Lippens и др. срещу това определение, Gerechtshof te Amsterdam го потвърждава с определение от 18 май 2010 г., като се основава на член 176, параграф 1 WBR, който предоставя на съда, който трябва да разпита свидетел, пребиваващ в друга държава, възможността, а не задължението да извърши това чрез съдебна поръчка. Този съд уточнява, че поначало свидетелите трябва да се разпитват от съда, пред който е висящо производството, и че в случая никакво обстоятелство не би оправдало да се отстъпи от това правило в полза на Lippens и др., като се отчита по-специално възражението на Kortekaas и др. Изслушването в Белгия не би могло да се оправдае и с езикови причини, тъй като при изслушването им в Нидерландия Lippens и др. имат възможност да ползват преводач.

- 20 Lippens и др. подават касационна жалба пред запитващата юрисдикция срещу това определение на *Gerechtshof te Amsterdam*.
- 21 Запитващата юрисдикция счита, че Регламент № 1206/2001 не е пречка, от една страна, за съд на една държава членка да призове в съответствие със закона, който е в сила в тази държава, свидетел, пребиваващ в друга държава членка, а от друга страна, невявяването на този свидетел да доведе до предвидените от посочения закон последици.
- 22 В това отношение запитващата юрисдикция счита, че от никоя разпоредба на Регламент № 1206/2001 не следва, че средствата за събиране на доказателства, предвидени в последния, изключват използването на средствата за събиране на доказателства, предвидени от правото на държавите членки. Според тази юрисдикция Регламент № 1206/2001 цели само да облекчи събирането на доказателства и не налага на държавите членки да изменят способите за събиране на доказателства, предвидени в тяхната национална процесуално-правна уредба. Юрисдикцията обаче поставя въпроса дали от Решение от 28 април 2005 г. по дело *St. Paul Dairy* (C-104/03, *Recueil*, стр. I-3481, точка 23) не следва, че държавите членки са длъжни да прилагат посочения регламент при събирането на доказателства, които се намират в друга държава членка.
- 23 При това положение *Hoge Raad der Nederlanden* решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли [Регламент № 1206/2001], и по-специално член 1, параграф 1 от него, да се тълкува в смисъл, че когато определен съд иска да разпита свидетел с местопребиваване в друга държава членка, този съд е длъжен при всички обстоятелства да приложи относно този вид доказателство някой от предвидените в Регламента способности или този съд има право да приложи и уредени в собственото му национално процесуално право способности, като например призове съответния свидетел да се яви пред него?“.

По преюдициалния въпрос

- 24 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали разпоредбите на Регламент № 1206/2001, и по-специално член 1, параграф 1 от него, трябва да се тълкуват в смисъл, че компетентният съд на държава членка, който иска да разпита като свидетел страна, пребиваваща в друга държава членка, за да проведе такова изслушване, е длъжен при всички обстоятелства да приложи средствата за събиране на доказателства, предвидени в този регламент, или напротив, посоченият съд може да призове тази страна и да я разпита съгласно правото на държавата членка на този съд.
- 25 В самото начало следва да се напомни, че съгласно член 1, параграф 1 от Регламент № 1206/2001 той се прилага по отношение на граждански или търговски дела, когато съд на държава членка, в съответствие с разпоредбите на правото на тази държава, изисква или компетентният съд на друга държава членка да осигури доказателство, или да си осигури доказателство директно в друга държава членка.
- 26 В това отношение следва да се приеме, първо, че материалният обхват на Регламент № 1206/2001, както е определен в посочения член и както следва от структурата на този регламент, е ограничен до два начина за събиране на доказателства, а именно, от една страна, събирането на доказателства от замоления съд съгласно членове 10—16 от този регламент вследствие на искане от молещия съд на друга държава членка и от друга страна, директното събиране на такива доказателства от молещия съд в друга държава членка, условията за което са уредени в член 17 от същия регламент.

- 27 За сметка на това Регламент № 1206/2001 не съдържа разпоредба, която урежда или изключва възможността съда на държава членка да призове страна, която пребивава в друга държава членка, да се яви и да даде свидетелски показания директно пред него.
- 28 От това следва, че Регламент № 1206/2001 по принцип се прилага само когато съдът на държава членка реши да събере доказателства по един от двата начина, предвидени в този регламент, в който случай този съд е длъжен да следва предвидените за тях процедури.
- 29 След това трябва да се напомни, че съгласно съображения 2, 7, 8, 10 и 11 от Регламент № 1206/2001 той има за цел лесното, ефективно и бързо презгранично събиране на доказателства. Събирането на доказателства от съд на една държава членка в друга държава членка не следва да води до удължаване на националните производства. Поради тази причина посоченият регламент въвежда уредба, която е задължителна за всички държави членки, с изключение на Кралство Дания, за да се преодолеят пречките, които биха могли да възникнат в тази област (вж. Решение от 17 февруари 2011 г. по дело *Weryński*, C-283/09, Сборник, стр. I-601, точка 62).
- 30 Не отговаря обаче на такава цел тълкуване на разпоредбите на Регламент № 1206/2001, което би забранило общо на съд на държава членка да призове съгласно своето национално право страна, пребиваваща в друга държава членка, в качеството на свидетел и да я разпита в приложение на посоченото национално право. Всъщност, както отбелязват чешкото и полското правителство, както и генералният адвокат в точка 44 от своето заключение, такова тълкуване би довело до ограничаване на възможностите за посочения съд да изслуша тази страна.
- 31 Ето защо е явно, че при определени обстоятелства, по-специално ако призованата като свидетел страна е готова да се яви доброволно, за компетентния съд би могло да се окаже по-просто, по-ефикасно и по-бързо да я разпита съгласно разпоредбите на своето национално право, вместо да прибегва до начините за събиране на доказателства, предвидени в Регламент № 1206/2001.
- 32 В това отношение следва да се подчертае, че изслушване, проведено от компетентния съд съгласно неговото национално право, му дава възможността не само да разпита страната директно, но и да извърши очна ставка относно изявленията на другите страни или на свидетелите, които евентуално присъстват на разпита, както и самият той да провери, евентуално с допълнителни въпроси, достоверността на нейните свидетелски показания, като вземе предвид всички фактически и правни аспекти по делото. Така, подобен разпит се отличава от събирането на доказателства от замоления съд съгласно членове 10—16 от посочения регламент, макар член 12 от него при определени условия да позволява присъствието и участието на представители на молещия съд при такова събиране на доказателства. Относно директното събиране на доказателства по член 17 от същия регламент обаче, макар да се позволява на самия молещ съд да проведе изслушване съгласно правото на неговата държава членка, продължава да се прилагат разрешението и условията, наложени от централния орган или от компетентния орган на замолената държава членка, както и други предвидени в този член изисквания.
- 33 Накрая тълкуването, според което Регламент № 1206/2001 не урежда изчерпателно презграничното събиране на доказателства, а има за цел единствено да улесни такова събиране, като позволи използването на други инструменти, които имат същата цел, се потвърждава от член 21, параграф 2 от Регламент № 1206/2001, който изрично разрешава международните договори и споразумения между държавите членки за по-нататъшно улесняване на събирането на доказателства, при положение че те са съвместими с този регламент.
- 34 Несъмнено, в точка 23 от Решение по дело *St. Paul Dairy*, посочено по-горе, Съдът е констатирал, че искане за изслушване на свидетел при обстоятелства като разглежданите в производството, по което е постановено това решение, би могло да бъде използвано като средство за

заобикаляне правилата на Регламент № 1206/2001, които уреждат с едни и същи гаранции и с едни и същи последици за всички правни субекти предаването и изпълнението на исканията, направени от съд на държава членка, който желае да бъде проведено събиране на доказателства в друга държава членка.

- 35 Тази констатация обаче не би могла да бъде тълкувана в смисъл, че изисква от съда на държава членка, който е компетентен да разгледа делото по същество и който иска да разпита свидетел, пребиваващ в друга държава членка, да проведе този разпит съгласно правилата, предвидени в Регламент № 1206/2001.
- 36 В това отношение следва да се отбележи, че за обстоятелствата, довели до постановяването на посоченото Решение, е характерен фактът, че искането за предварително изслушване на свидетел, подадено от една от страните, е отправено директно до съда в държавата членка по пребиваване на свидетеля, който съд обаче не е компетентен да разгледа делото по същество. Такова искане обаче би могло ефикасно да бъде използвано като средство за заобикаляне правилата на Регламент № 1206/2001, тъй като може да лиши компетентния съд, до който това искане е трябвало да бъде отправено, от възможността да изслуша посочения свидетел съгласно предвидените в този регламент правила. За сметка на това обстоятелствата по настоящото дело се отличават от онези по делото, по което е постановено Решението *St. Paul Dairy*, посочено по-горе, доколкото искането за предварително изслушване е било отправено до компетентния съд.
- 37 От изложеното по-горе следва, че компетентният съд на държава членка има възможност да призове в качеството на свидетел страна, която пребивава в друга държава членка, и да я разпита съгласно правото на своята държава членка.
- 38 Освен това последният съд е свободен да изведе от неявяването без легитимно оправдание на страна като свидетел евентуалните последици, предвидени от правото на неговата държава членка, стига те да се прилагат при спазване на правото на Съюза.
- 39 При тези условия на поставения въпрос следва да се отговори, че разпоредбите на Регламент № 1206/2001, и по-специално член 1, параграф 1 от него, трябва да се тълкуват в смисъл, че компетентният съд на държава членка, който иска да разпита като свидетел страна, пребиваваща в друга държава членка, има възможност, за да проведе такова изслушване, да призове тази страна и да я разпита в съответствие с правото на своята държава членка.

По съдебните разноски

- 40 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Разпоредбите на Регламент (ЕО) № 1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела, и по-специално член 1, параграф 1 от него, трябва да се тълкуват в смисъл, че компетентният съд на държава членка, който иска да разпита като свидетел страна, пребиваваща в друга държава членка, има възможност, за да проведе такова изслушване, да призове тази страна и да я разпита в съответствие с правото на своята държава членка.

Подписи